

# سیر و سلوک

طرحی نو در عرفان عملی شیعی

آیة الله حاج شیخ علی رضائی تهرانی

اشتارةت مؤسسۀ آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۲

## چند تذکر

۱. در تمام این کتاب، مقصودم از استاد، بدون پسوند، فقیه عارف، حضرت علامه آیة‌الله حاج سید محمدحسین حسینی طهرانی است، من ایشان را انسان کامل می‌دانستم و مدت پانزده سال به ایشان ارادت می‌ورزیدم. زندگی‌نامه ایشان در کتاب‌های آیت نور و نور مجرد آمده است.
۲. تکرار برخی مطالب در این کتاب به جهت مناسبت یک مطلب با مباحث گوناگون یا اهمیت آن است.
۳. در چند بحث، مطلب به علم عرفان نظری کشیده و طبیعتاً سنگین شده است. خوانندگان می‌توانند در صورت احساس سنگین بودن مطلب، از آن بگذرند.
۴. گرچه این کتاب در ۲۲ فصل و با چینشی منطقی تنظیم شده است، هر فصل را به صورت مستقل نیز می‌توان مطالعه کرد؛ از این‌رو اگر به هر دلیل از مطالعه فصلی خسته شدید، می‌توانید به مطالعه فصل بعد پی‌پردازید.
۵. از همه کسانی که به گونه‌ای در به ثمر رسیدن این اثر نقش داشته‌اند و به ذکر نامشان راضی نیستند، سپاسگزارم و برایشان از خدای مهربان توفیق روزافزون می‌طلبهم.

## ◆◆◆ فهرست مطالب ◆◆◆

۳۳	پیش‌گفتار
۳۴	خاستگاه عرفان؛ سرشت فراحیوانی انسان
۳۵	بیدارسازی فطرت آدمی؛ رسالت ادیان الهی
۳۶	حکمت تفاوت عرفان ادیان
۳۷	۱. انحراف ادیان و مذاهب
۳۸	۲. تکامل ادیان
۳۹	۳. اختلاف تفسیرها
۴۰	تذکر
۴۱	خاستگاه عرفان اسلامی
۴۲	دیدگاه شهید مطهری
۴۳	دیدگاه نویسنده
۴۴	دو نکته
۴۵	نمودار معانی واژه عرفان
۴۶	توضیح معانی واژه عرفان
۴۷	چند نکته

نکته اول: آیا سواد ظاهری شرط لازم سلوک است؟	۴۴
نکته دوم؛ وحی، شعوری مرموز	۴۵
نکته سوم: یک شیشه، چند پاسخ	۴۷
نکته چهارم؛ ادراکات هفتگانه بشری و ملاک برخورداری از آن	۴۸
نکته پنجم؛ عقل و دین و شهود تعارض ندارند	۴۹
عرفان نظری، عرفان عملی	۵۰
تفاوت‌های عرفان نظری با فلسفه	۵۱
۱. تفاوت در موضوع	۵۱
نقد	۵۲
۲. تفاوت در مبادی	۵۳
۳. تفاوت در روش	۵۳
تفاوت‌های دو شیوه تربیتی عرفان عملی و اخلاق	۵۴
۱. پویایی و تحرک در اخلاق و عرفان	۵۴
۲. فنای نفس و تقویت آن در عرفان و اخلاق	۵۵
۳. شدت خطر در عرفان و اخلاق	۵۶
۴. لزوم استاد در عرفان و اخلاق	۵۶
۵. امکان خروج از تیررس شیطان در عرفان و اخلاق	۵۶
نکاتی چند درباره تفاوت‌های اخلاق و عرفان	۵۷
اصول جهان‌شناختی عرفان اسلامی	۵۹
وحدت شخصی وجود و اثبات آن	۶۰
پیشینه نگارش در عرفان	۶۱
بررسی اجمالی کتاب الطريق الى الله	۶۳
بررسی اجمالی کتاب بحر المعارف	۶۵
بررسی اجمالی کتاب تذكرة المتنین	۶۸

## فهرست مطالب ■ 11

بررسی اجمالی رساله زاد السالک .....	73
بررسی اجمالی رساله لقاء الله .....	76
ضرورت نگارش این کتاب .....	78
ویژگی‌های کتابی جامع در عرفان عملی .....	79
۱. ترسیم چهره عرفان بر اساس حقیقت پویا و سفرگونه آن .....	79
۲. جامع بودن کتاب .....	80
۳. دوری از شطحیات و انحرافات .....	80
۴. بی‌ریزی بر اساس مبانی و میراث شیعی .....	81
۵. برخورداری از استحکام .....	83
ساختار این کتاب .....	85

### بخش اول: آگاهی‌های مقدماتی

فصل اول: چشم‌انداز سفر .....	89
چشم‌انداز سیر و سلوک .....	89
انسان سالک کیست؟ .....	90
نگاهی گذرا به مراحل سفر .....	94
فصل دوم: ماهیت سفر .....	97
حقیقت درک‌پذیر و وصف‌ناپذیر عرفان .....	97
اقسام امور از نظر ادراک و توصیف .....	97
چرا بعضی از امور وصف‌ناپذیرند؟ .....	99
ویژگی‌های سفر به سوی خدا .....	102
فصل سوم: ضرورت سفر .....	107
اهمیت؛ ملاک باستگی .....	107
سه‌گونه وجوب: فقهی، عرفانی، عقلی .....	107

۱۰۸	وجوب فقهی سلوک
۱۱۰	تأکید بر سلوک در آیات و روایات
۱۱۲	وجوب عرفانی سلوک
۱۱۳	ثمرات سلوک
۱۱۴	۱. انسان شدن
۱۱۵	۲. رستن از دام و تیررس شیطان
۱۱۶	۳. با آرامش زیستن
۱۱۷	۴. هم‌جواری با افراد پاک
۱۱۸	۵. تحقق بخشیدن به هدف آفرینش
۱۱۹	وجوب عقلی سلوک
۱۲۰	اشکالات و شباهات
۱۲۳	<b>فصل چهارم: موانع شروع سفر</b>
۱۲۴	انواع موانع سفر
۱۲۵	۱. عدم آگاهی از سفر به سوی خدا
۱۲۶	۲. بدینی به راه سلوک
۱۲۷	(الف) تربیت خانوادگی یا اجتماعی
۱۲۸	(ب) برخورد با برخی نکات منفی
۱۲۹	(ج) تنبی و کاهلی
۱۳۰	۳. دل ننهادن و بی‌رغبتی
۱۳۱	۴. گرفتار مشابه شدن
۱۳۲	۵. خلط دانش و بیانش
۱۳۳	۶. عادی جلوه کردن
۱۳۴	۷. ابتلا به برخی گناهان
۱۳۵	۸. گمان‌های فاسد

## فهرست مطالب ■ ۱۳

۱۲۸	دو نکته
۱۴۱	فصل پنجم: سفارش‌های پیش از سفر
۱۴۱	ترجمان شهود درونی به شعور ذهنی
۱۴۲	سر سفارش پیش از سفر
۱۴۲	سفارش‌های پیش از سفر
۱۴۲	۱. همت بلند
۱۴۴	۲. توسل، توکل و خاکساری
۱۴۴	۳. دل نبستن به مقامات
۱۴۵	۴. بلاکشی و جفاکشی و دم نزدن
۱۴۹	۵. تسلیم کامل در برابر استاد کامل
۱۵۰	شایط طالب معرفت از دیدگاه مرحوم بهاری
۱۵۲	خلاصه سخن مرحوم بهاری
۱۵۵	فصل ششم: تعداد سفر
۱۵۵	دو نگرش درباره تعداد سفر
۱۵۶	جريان خلقت به مثابه دو قوس
۱۵۷	سه‌گونه عالم هستی
۱۵۷	سه‌گونه سفر
۱۵۸	اسفار اربعه
۱۵۸	آیا همه اسفر اربعه صعودی و تکاملی‌اند؟
۱۶۰	اسفار شش گانه
۱۶۰	نظر مرحوم اصفهانی درباره تعداد سفرهای آدمی
۱۶۰	مهم‌ترین سفرها
۱۶۳	فصل هفتم: مدت سفر
۱۶۳	سلوک الی الله؛ سفری به فرازمان و فرامکان

۱۶۴	چند نکته
۱۶۷	بررسی علل سرعت در سیر الى الله
۱۶۸	۱. صفا و پاکی جوهر نفس
۱۶۸	دو تذکر
۱۶۹	۲. تربیت دوران نوزادی، کودکی و نوجوانی
۱۷۰	بلوغ، شرط سلوک نیست
۱۷۱	۳. همت بلند
۱۷۱	۴. اخلاص
۱۷۲	۵. یقظة قوى
۱۷۲	۶. مراقبه شدید
۱۷۲	۷. ایثار در راه خدا
۱۷۳	۸. تحمل شداید
۱۷۳	۹. خیره بودن استاد
۱۷۳	۱۰. تسليم کامل در برابر استاد کامل
۱۷۴	تذکر

## بخش دوم: لوازم سفر

۱۷۷	فصل هشتم: مسافر سفر
۱۷۷	مسافر سفر کیست؟
۱۷۹	چند نکته
۱۸۹	فصل نهم: همراهان سفر (هم‌سفران)
۱۸۹	انسان؛ نماد انسن
۱۹۱	گونه‌های ارتباط سالک با دیگران
۱۹۱	ح. ف. ا. ح. ک. ا. ز. ح. ۱۷۷

۱۹۴	ارتباط سالک با غیرسالکان و سالکان
۱۹۶	نقش همسفران در حل مشکلات سالک
۱۹۷	چند نکته
۲۰۱	<b>فصل دهم: مرکب سفر</b>
۲۰۱	عشق؛ محبتی شدید
۲۰۱	درجات محبت
۲۰۵	دو نکته
۲۰۶	دیدگاه نگارنده
۲۰۸	نامحدود بودن درجات محبت به خدا
۲۱۰	سریان عشق در همه موجودات
۲۱۱	تفاوت شوق و عشق
۲۱۲	گونه‌های عشق انسانی
۲۱۳	حقیقت عشق انسانی
۲۱۵	نقد و بررسی
۲۱۷	راههای دستیابی به عشق الهی
۲۱۷	۱. اجرای دستورات سلوکی
۲۱۸	۲. قرائت قرآن در سحرها با حزن و توجه
۲۱۸	۳. مداومت بر قرائت اشعار عرفانی
۲۱۹	۴. مرور دادن محبت خدا بر دل
۲۱۹	۵. تأثیر صاحب دلان
۲۲۰	تکمیل
۲۲۰	آثار عشق الهی در پیمودن راه
۲۲۱	۱. سهولت اجرای دستورات سلوکی
۲۲۱	۲. ادامه یافتن سلوک تا سوختن

۲۲۲	۳. ترک معصیت
۲۲۳	۴. سرعت سیر
۲۲۵	<b>فصل یازدهم: راهنمای سفر</b>
۲۲۵	راهنمای اصلی
۲۲۷	جلوه‌های هدایتگری
۲۲۸	تفاوت‌های استاد خاص و استاد عام
۲۳۰	ارتباط استاد عام با استاد خاص
۲۳۴	اقسام استاد عام
۲۳۶	راه شناخت استاد خاص
۲۳۷	راه شناخت استاد عام
۲۳۸	شخصه‌های شناخت کمال در استاد
۲۳۸	۱. ادعای صادقانه
۲۳۹	۲. اجماع یا شهرت نزد اهل فن
۲۳۹	۳. اعتماد و مراجعة انسان‌های فرهیخته
۲۳۹	۴. شهادت انسان کامل
۲۴۰	۵. انعام دادن کارهایی که فقط از انسان کامل سر می‌زند
۲۴۰	۶. صاحب سر کامل بودن
۲۴۱	۷. شهادت قلب سليم
۲۴۱	دو نکته
۲۴۲	ضرورت راهنمای سفر
۲۴۲	۱. رجوع جاهل به عالم
۲۴۳	۲. سهولت سلوک
۲۴۵	۳. گذر از امتحانات
۲۴۸	۴. سلام کربلا حشم با

**فهرست مطالب ۱۷**

۲۴۹	۵. ربط با استاد خاص
۲۵۰	۶. دلالت آیات و روایات
۲۵۴	۷. تفاوت شاکله‌ها
۲۵۵	۸. تأثیر نفس و نفَس
۲۵۷	۹. گذر کردن از نفس
۲۵۷	۱۰. تعیین رفیق سفر
۲۵۹	ضرورت راهنمای سفر و پاسخ به اشکالات
۲۶۱	خاطره
۲۶۸	علل حساسیت در بحث راهنمای سفر
۲۶۸	۱. خطرناک بودن وادی ارادت
۲۶۹	۲. شکسته شدن مرزاها
۲۷۰	۳. اظهارنظرهای غیرمتخصصانه
۲۷۱	فصل دوازدهم: زاد و توشه سفر
۲۷۱	معنای زاد و توشه سفر
۲۷۱	مقدمات چهارده‌گانه بحث
۲۸۳	زاد و توشه سفر
۲۸۳	ادب
۲۸۴	تعريف ادب
۲۸۵	کیفیت ادب
۲۸۶	راه دستیابی به ادب و تقویت آن
۲۸۷	اخلاص
۲۸۸	آیاریای معکوس راه دستیابی به اخلاص سالکانه است؟
۲۸۸	نقد نظریه ریای معکوس
۲۹۲	گونه‌های نیت و اخلاص

۲۹۲	برخی آثار اخلاص از دیدگاه روایات
۲۹۳	ارادت
۲۹۵	اطاعت از استاد
۲۹۵	انس با قرآن
۲۹۷	ایشار
۲۹۷	ترک محرمات، انجام واجبات (توبه)
۲۹۸	چند نکته درباره توبه
۲۹۸	۱. توبه سلوکی
۲۹۹	۲. انواع توبه
۳۰۰	۳. توبه از توبه
۳۰۰	ترک عادات (ترک عادت‌ها و تعارفات غلط یا لغو)
۳۰۳	تقوا؛ توشہ سفر سالک
۳۰۶	توسل به مقربان درگاه الهی
۳۰۸	توکل
۳۱۰	ثبات قدم
۳۱۳	جمعیت خاطر
۳۱۴	عوامل تشویش خاطر
۳۱۴	۱. پرگویی:
۳۱۵	۲. پرکاری لغو و بیجا:
۳۱۵	۳. سفر غیرضروری:
۳۱۶	۴. فقر بدون قناعت:
۳۱۶	۵. بودن با اهل دنیا و پریشان خاطران:
۳۱۶	۶. سیاست‌بازی و مسئولیت اجتماعی:
۳۱۷	

فهرست مطالب ۱۹

۳۱۹	چند نکته
۳۲۰	حزن دائم
۳۲۱	حلال خوری و ترک حرام و مشتبه
۳۲۲	خدمت به والدین
۳۲۳	چند نکته
۳۲۴	دوری جستن از لذت‌ها و مشتهیات نفسانی
۳۲۵	دوم طهارت.
۳۲۶	دوم ذکر
۳۲۷	چند نکته
۳۲۸	ذلت و مسکنت و خاکساری
۳۲۹	نکته‌ای فلسفی
۳۳۰	رعایت حقوق
۳۳۱	رفیق
۳۳۲	رفق و مدارا
۳۳۳	چند نکته
۳۳۴	سَهْر (سحرخیزی)
۳۳۵	مقدمات سحرخیزی
۳۳۶	صمت (سکوت)
۳۳۷	طلب حال، حفظ آن و تبدیل آن به مقام
۳۳۸	عزالت و خلوت
۳۳۹	عشق و محبت
۳۴۰	فکر
۳۴۱	قبض و بسط
۳۴۲	کتمان سر

۳۴۹	چند شبهه
۳۵۰	چند نکته
۳۵۱	کیاست
۳۵۲	چند نکته
۳۵۴	مراقبه
۳۶۱	محاسبه، معاتبه، معاقبه
۳۶۳	برخی آیات و روایات محاسبه
۳۶۳	مسارعت
۳۶۵	چند نکته
۳۶۸	مشارطه
۳۷۰	همت بلند
۳۷۱	نفی خواطر
۳۷۲	وفا
۳۷۲	یاد مرگ

### بخش سوم؛ مقاطع سفر

۳۷۷	فصل سیزدهم؛ مبدأ سفر
۳۷۷	تعبيرات گوناگون مبدأ سفر
۳۷۷	۱. اسفل سافلین
۳۷۸	۲. اظللم العوالم
۳۷۸	۳. عالم دنیا (طبع، ناسوت)
۳۷۹	۴. جهل و نقصان طبیعی
۳۸۰	۵. قوه
۳۸۰	۶. کثرت

فهرست مطالب ■ ۲۱

۳۸۱	۷. حیوانیت
۳۸۲	۸. زندان
۳۸۳	۹. منزل ویران (دیر خراب)
۳۸۴	۱۰. خودیت و انانیت
۳۸۵	چند نکته
۳۸۶	فصل چهاردهم: منازل سفر
۳۸۷	یکم: ضرورت این بحث
۳۸۸	اشتباه نکردن مقام سلوکی با مشابهات آن
۳۸۹	حفظ احکام مراتب
۳۹۰	خلط نکردن راه با مقصد
۳۹۱	اطمینان به سلوک
۳۹۲	تذکر
۳۹۳	دوم: توضیح چند اصطلاح مریبوط به بحث
۳۹۴	حال، مقام، ملکه
۳۹۵	نقد تطبیق حال بر منزل، و ملکه بر مقام
۳۹۶	منزل
۳۹۷	مرحله
۳۹۸	حجاب
۳۹۹	اسم
۴۰۰	سوم: تعبیرات گوناگون از منازل راه
۴۰۱	چهارم: تفاوت در تعبیر یا اختلاف در حقیقت
۴۰۲	نتیجه: اختلاف تعبیر، اتحاد حقیقت.
۴۰۳	پنجم: مقدمات بحث تعداد منازل راه
۴۰۴	ششم: آرای گوناگون در تعداد منازل راه

۴۱۱.	نظریه اول
۴۱۲.	نقد رأی اول
۴۱۳.	نقد رأی دوم
۴۱۴.	نقد رأی سوم
۴۱۵.	نظریه دوم
۴۱۶.	نقد و تحلیل
۴۱۷.	نظریه سوم
۴۱۸.	نقد و تحلیل
۴۱۹.	نظریه چهارم
۴۲۰.	نقد و تحلیل
۴۲۱.	نظریه پنجم
۴۲۲.	نقد و تحلیل
۴۲۳.	نظریه ششم
۴۲۴.	نقد و تحلیل
۴۲۵.	نظریه هفتم
۴۲۶.	نقد و تحلیل
۴۲۷.	ظریه ابتدایی
۴۲۸.	تغییر طرح
۴۲۹.	توضیح مختصر این عوالم
۴۳۰.	توجیه تغییر طرح و ایجاد بر آن
۴۳۱.	نقد و تحلیل
۴۳۲.	نظریه نهم
۴۳۳.	نقد و تحلیل

۴۴۰	نظریه دهم
۴۴۱	نقد و تحلیل
۴۴۲	نظریه یازدهم
۴۴۳	نقد و تحلیل
۴۴۴	نظریه دوازدهم
۴۴۵	نقد و تحلیل
۴۴۶	تکمیل
۴۴۷	نظریه سیزدهم
۴۴۸	نظریه چهاردهم
۴۴۹	نظریه پانزدهم
۴۴۹	نظریه شانزدهم
۴۴۹	نظریه هفدهم
۴۴۹	نظریه هجدهم
۴۵۰	نظریه نوزدهم
۴۵۰	نظریه بیست
۴۵۰	نظریه بیست و یکم
۴۵۰	نظریه بیست و دوم
۴۵۱	نقد و تحلیل
۴۵۲	هفتم: نظر نویسنده درباره منازل راه خدا
۴۵۶	درجه اول: عالم ماده
۴۵۶	شناخت عالم ماده
۴۵۶	کارهای سالک در این عالم
۴۵۸	حالات سالک در این عالم.
۴۵۹	آفات سلوک سالک در این عالم

۶۱	درجه دوم: عالم بزرخ
۶۱	شناخت عالم بزرخ
۶۲	کارهای سالک در این عالم
۶۳	حالات سالک در این عالم
۶۳	آفات سلوک سالک در این عالم
۶۴	درجه سوم: عالم عقل
۶۴	شناخت عالم عقل
۶۵	کارهای سالک در این عالم
۶۵	حالات سالک در این عالم
۶۷	آفات سلوک سالک در این عالم
۶۷	درجه چهارم، پنجم و ششم: توحید افعالی، اسمایی و ذاتی در عالم لاهوت
۶۷	شناخت عالم لاهوت
۷۰	کارهای سالک در این عالم
۷۱	حالات سالک در این عالم
۷۲	چند نکته
۷۳	آفات سلوک سالک در این عالم
۷۴	درجه هفتم: بقاء بالله
۷۵	چند نکته پایانی
۷۶	هشتم: احکام دوازدهگانه مشترک منازل سفر
۷۶	مقدمه: ویژگی‌های تشکیک
۷۷	۱. حضور هریک از مقامات در جمیع مقامات
۸۰	۲. رعایت حکم هریک از منازل راه، الزامی است
۸۱	۳. محال بودن طفره
۸۱	۴. ادراک، بعضاً ان خصم برات، مرتئه مقامه به صفت «حال» و «مکان» است

۵. اطلاع و کشف اجمالی برای عبور از هر عالمی کافی است.....	۴۸۱
۶. راه یافتن به مرتبه بالاتر امکان اصلاح هر مرتبه را فراهم می‌آورد.....	۴۸۲
۷. تصحیح نهایات سلوک متوقف بر تصحیح بدایات آن است.....	۴۸۲
۸. برخی مقامات با همهٔ مراتب و مقامات قابل جمع است.....	۴۸۴
۹. مجدوب سالک و سالک مجدوب.....	۴۸۴
دو تذکر.....	۴۸۷
۱۰. تشابه آغاز و انجام سلوک.....	۴۸۸
۱۱. اشتراک سالکان در مقامات اصلی و تفاوتشان در مقامات فرعی است.....	۴۸۹
۱۲. انواع سقوط سالک.....	۴۹۰
<b>فصل پانزدهم: مقصد سفر</b>	۴۹۱
سلوک؛ راه بی‌پایان.....	۴۹۱
ضرورت بحث.....	۴۹۳
آیا تفکر دربارهٔ مقصد سفر (خداآوند) جایز است؟.....	۴۹۵
تعییراتی از مقصد سفر.....	۴۹۶
چند نکته.....	۴۹۸
توجیه تعابیر گوناگون دربارهٔ مقصد	۴۹۹
تفسیر چند تعابیر.....	۵۰۱
۱. اسفار اربعه.....	۵۰۲
سفر اول: سفر از خلق به سوی حق.....	۵۰۶
سفر دوم: سفر از حق به سوی حق با حق.....	۵۰۷
سفر سوم: سفر از حق به سوی خلق با حق.....	۵۰۷
سفر چهارم: سفر از خلق به سوی خلق با حق.....	۵۰۸
چند نکته.....	۵۰۸
۲. انسان کامل.....	۵۰۹

۵۱۲	۲. کون جامع
۵۱۴	معرفی منابع
۵۱۵	<b>فصل شانزدهم؛ کریوه‌ها و گردنه‌های سفر</b>
۵۱۵	سلوک، گردنه‌پیمایی است
۵۱۸	کریوه‌های راه
۵۱۹	۱. ترک عادات ناشایست فردی و اجتماعی
۵۲۰	نمونه‌هایی از عادات زشت فردی و اجتماعی
۵۲۲	راه ترک عادات زشت
۵۲۴	یک خاطره از استاد
۵۲۴	دفع یک توهمند
۵۲۷	دو نکته بس دقیق
۵۲۷	۲. تولد دوم
۵۲۸	۳. عبور از مثال و بزرخ به نفس
۵۳۰	۴. عبور از مرحله تحلیلات نفسانیه
۵۳۱	۵. ترک اراده و قطع طمع
۵۳۵	چند توضیح و تذکر
۵۳۸	عنفی کامل خواطر
۵۴۱	چند نکته
۵۴۲	<b>فصل هفدهم؛ راه میان بر سفر</b>
۵۴۳	پرسش اصلی
۵۴۴	آیا راه میان بر همان سرعت سیر است؟
۵۴۵	سه گونه سرعت سیر در سلوک
۵۴۵	تعابیر صریح در این بحث
۵۴۸	تعابیر قابل انطباق بر این بحث

فهرست مطالب ■ ۲۷

۵۴۹	آیا راه میان بر همان صراط مستقیم است؟
۵۵۳	نتیجه بحث و پاسخ پرسش پیشین
۵۵۴	صراط مستقیم در قرآن
۵۵۶	صراط مستقیم در روایات
۵۵۷	نظر ما درباره راه راست
۵۶۱	چند نکته

بخش چهارم؛ آگاهی‌های تکمیلی

۵۶۵	فصل هجدهم؛ راه‌های انحرافی و مشابه سفر
۵۶۵	عرفان و راه‌های انحرافی یا مشابه
۵۶۶	یک پرسش
۵۶۷	پاسخ
۵۶۸	مطلوب اول؛ تفاوت راه عرفان با عبادت سوداگرانه یا بردهوار
۵۶۹	زاهد، عابد و عارف از دیدگاه ابن سينا
۵۷۰	زهد تاجرانه یا اعراض عارفانه
۵۷۱	عبادت سوداگرانه یا ریاضت عاشقانه و پرستش عارفانه
۵۷۳	خداء واسطه یا هدف
۵۷۵	نکات قابل استفاده از عبارات ابن سينا
۵۷۶	نقد و بررسی سخنان ابن سينا
۵۷۹	دیدگاه مكتب اهل بيت پیغمبر
۵۸۱	رأی فقیهان در این بحث
۵۸۳	یک سؤال
۵۸۳	نظر عارف کامل مرحوم ملکی تبریزی
۵۸۹	نکات قابل استفاده از سخن مرحوم ملکی تبریزی

۵۹۱	دیدگاه ما
۶۰۵	تصویر مطلب
۶۱۱	مطلوب دوم؛ تفاوت راه عرفان با مسلک غلو
۶۱۳	مطلوب سوم؛ تفاوت راه عرفان با راه علوم غریبیه
۶۱۳	سخنی از علامه طباطبایی
۶۱۳	بحث فلسفی (درباره علوم غریبیه)
۶۱۷	بحث علمی (درباره علوم غریبیه)
۶۱۹	نکات سخنان علامه طباطبایی
۶۲۱	پی‌گیری بحث طی چند نکته
۶۲۵	تفاوت راه عرفان با مسلک تصوف باطل
۶۲۸	عرفان صحیح یا تصوف منحرف
۶۲۸	شاخه‌های تصوف منحرف
۶۲۸	۱. تقویت نفس
۶۲۹	۲. آداب ساختگی
۶۳۰	۳. بدینی به علمای ظاهر و فقها
۶۳۰	۴. بدعت در دین
۶۳۰	۵. یکسویه‌زنگری به دین
۶۳۱	۶. موروشی دانستن سمت استادی
۶۳۱	۷. مبالغه بیجا
۶۳۳	فصل نوزدهم؛ رهزنان سفر (قطع‌الطريق)
۶۳۳	معنای رهزن سفر
۶۳۴	اقسام انسان‌ها، انواع رهزنان
۶۳۴	رهزن مؤمنان غیرسالک
۶۳۵	یک خاطره

فهرست مطالب ۲۹

۶۳۵	رهن سالکان
۶۳۸	یک خاطره از استاد
۶۴۱	رهن کاملان
۶۴۵	فصل بیستم: آفات سفر
۶۴۵	معنای آفت سفر
۶۴۵	مقدمات بحث
۶۴۹	چند نکته
۶۵۳	آفات علمی سلوک
۶۵۳	یکم: فهم نادرست وحدت وجود
۶۵۴	دوم: حلول و اتحاد یا تفسیر خطأ از فنای ذاتی
۶۵۵	سوم: بسته دانستن درب لقاء الله
۶۵۷	چهارم: توهم انحصار استاد
۶۵۸	پنجم: توهم عدم نیاز به استاد حی
۶۶۰	ششم: خیال جذبه
۶۶۱	هفتم: توهم کمال
۶۶۱	آفات عملی سلوک
۶۶۱	یکم: بدینی به غیرسالکان
۶۶۲	دوم: بدینی نسبت به علمای ظاهر
۶۶۲	سوم: خودبرترینی نسبت به دیگر سالکان
۶۶۳	چهارم: سهل انگاری به شریعت
۶۶۶	نسبت شریعت با طریقت و حقیقت و دفع یک توهم
۶۶۹	پنجم: افشاری سر
۶۷۰	ششم: دل دادن به کشف و کرامات و مقامات
۶۷۰	هفتم: جنبیدن از جای

۶۷۱	هشتم؛ عدم توجه به ظرایف سلوک
۶۷۲	نهم؛ تغییر نیت
۶۷۶	دهم؛ خلط منزل با مقصد
۶۷۶	یازدهم؛ تعدد استاد
۶۸۰	دوازدهم؛ سریچی از دستور
۶۸۱	سیزدهم؛ مبالغه نسبت به استاد
۶۸۲	چهاردهم؛ شطحیات
۶۸۳	پانزدهم؛ دستگیری قبل از کمال
۶۸۴	پاسخ چند شبهه
۶۸۹	<b>فصل بیست و یکم؛ سبک بالی در سفر (قبض و بسط سلوکی)</b>
۶۸۹	کافر در تنگی و تنش، و مؤمن در گشایش و آرامش
۶۹۱	یک پرسش
۶۹۳	قبضها و بسطهای ایمانی
۶۹۴	قبض و بسطهای سلوکی
۶۹۵	تعریف قبض و بسط سلوکی
۶۹۶	توضیح تعریف
۶۹۷	اقسام قبض سلوکی
۷۰۰	اسباب اختیاری قبض خواسته
۷۰۰	۱. صدور گناه کبیره
۷۰۳	۲. صدور گناه صغیره
۷۰۴	۳. عدم رعایت حقوق
۷۰۵	۴. تمدّد از دستور
۷۰۶	۵. از دست دادن ادبی از آداب سلوک
۷۰۶	اسباب قبض خواسته (اختیاری و غیراختیاری)

## فهرست مطالب ۳۱

۷۰۶	۱. گرفتگی نفس امام
۷۰۷	۲. گرفتگی نفس استاد
۷۰۸	۳. گرفتگی نفس رفیق طریق
۷۰۹	۴. برخورد با نفسی پلید
۷۱۰	راه درمان قبض
۷۱۱	راه درمان قبض خواسته معلوم السبب
۷۱۲	راه درمان قبض خواسته مجهول السبب
۷۱۳	راه بازشناسی قبض ناخواسته از این قبض
۷۱۴	وظیفه سالک در حال قبض
۷۱۵	نوعی دیگر از قبض: قبض در آغاز عمل
۷۱۶	قبض و بسط عارفان
۷۱۷	چند نکته
۷۲۵	فصل بیست و دوم: زبان سفر
۷۲۶	سه گونه زبان
۷۲۷	۱. زبان جهان
۷۲۸	۲. زبان انسان
۷۲۹	۳. زبان دانش و دانشمندان
۷۳۰	ضرورت فraigیری اصطلاحات عرفانی
۷۳۱	سردشواری فهم اصطلاحات عرفانی
۷۳۲	۱. بلندی و تجرد مقاصد و مطالب عرفان
۷۳۳	۲. رمزی و معماگونه بودن بیانات عرفان
۷۳۴	۳. تأکید برخی عرفان بر اظهار خلاف مقاصدشان
۷۳۵	۴. وجود مناسبتی پنهان میان اصطلاحات و معانی اش در نظر عده‌ای از عرفان
۷۳۶	۵. کثیر اصطلاحات

۷۳۲	۶. ارتباط اصطلاحات و تفسیرپذیری با یکدیگر
۷۳۲	۷. اختلافی بودن
۷۳۳	۸. پراکندگی اصطلاحات و فقدان کتابی جامع به عنوان مرجع
۷۳۶	اختلاف در معانی اصطلاحات
۷۳۷	اشکال بر اصطلاحات عرفانی
۷۳۸	اصطلاحات عرفانی
۷۳۸	مقدمات بحث
۷۴۲	متن رساله میرسیدعلی همدانی
۷۵۱	تلخیص رساله بر اساس حروف الفبا
۷۵۵	تلخیص رساله مشواق فیض کاشانی
۷۵۹	معنای چهارصد اصطلاح سلوک به ترتیب الفبا
۷۸۷	منابع
۷۹۷	نمایه‌ها

## پیش‌گفتار



سپاس بی‌پایان ویژه پروردگاری است که گرایش به سوی خود را در سرشت آدمی قرار داد و بدین‌وسیله، پیمودن راه قربش را برای همگان ممکن ساخت. درود بی‌کران بر سلسله نورانی انبیا و اوصیا که الگوهای سیر الی الله و نمونه‌های فنای فی الله بودند و به خصوص بر سید و سالارشان، حضرت محمد بن عبدالله و خاندانش که جانشینان شایسته خدا و راهنمایان بی‌بدیل انسان‌هایند، و نفرین جاودان بر آنان که با حق به ستیزه برخاستند و جمعی را به پیمودن راه باطل واداشتند.

## خاستگاه عرفان؛ سرشت فراحیوانی انسان

اصل عرفان در جان انسان ریشه دارد و از این‌رو با پیدایش آدمی پدید آمده و همزاد و همراه اوست. فطرت بشر با عرفان (به معنای گرایش به غیب) سرشته شده و همچون کمال‌طلبی، زیبایی‌خواهی و سایر فطريات بشر، در وجود او دیده می‌شود. فطريات سرشت‌های مشترک فراحیوانی انسان‌ها هستند.

آنچه فطری بشر است، هیچ‌گاه نابود نمی‌شود و همیشه در جلوه‌های